

Emnenr. 12

Fylke: *Oslo & Romsdal*

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: *Lurnadal*Emne: *Gammel engkultur*Bygdelag: *Rans sogn*Oppskr. av: *Farger Olaf Foye*Gard: *Sogge m.m. fl.*(adresse): *Lurnadal*

G.nr. 28 Br.nr. 5

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Ja, men både selog lisd*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Eng tyder her nærmest all slaktemark.
 Namnet Abblaker kjennes ikke her.
 Her siger man Markaeng.

"Når man" er ferdig med "Haugengjen",
 så bær de åt marken (Markfjen)."

"Hain ha mykje Markaeng".

Åkre (her Åker) og Ablegu brukes
 her. Ablegu er dog gåt mere av bruk.

Også i gamle dage var det noe
 vekselbruk. Når åkrerne blev for gamle
 fik de kvile en tid. Dem la att st
 samme åkrer. Ablegu. Første årene vaks
 det da mest bare Trus (prutehøen) i
 disse nye ablegu. Nykrån.

Disse Ablegu kaltes nykrån, når
 de blev flere år blev det Gammellekkes.
 Som da snart blev vendt og sat i bruk til
 åker igjen. Det var Frånhoi på åkrerne
 og småhoi på ukultiveret jord.

Frånhoi kaltes også Åkerhoi.

Frånhoi voksed på oie og over hvor
 åkrerne ofte gikk over og som ikke gjed sig
 for Kultur (åker).

2
Tjømarken var det liareng (liaror)
i bakken og myrene (myrstor) o.a.
Håttora kjennes ikke her.

2

Rydding

På Qialeng og i markaleng blev det
nok ryddet endel og der var helst i forveien
med løv-falling. Sammelike fikk vel
avfaldet ligge i tungen og røtne, men kanskje
mest brukt neste år. Også i "Marken"
ryddet man i bakken, kanskje sammen
krist og avfald i slottengen og brukt
det. År kaste sammen stikk avfald og
stom i all slags slottmarken kallas å Røye.

3

Mosevakslen eng.

Jeg tror ikke det var brukt noen
røde mot mosen. Den fikk bare florere.

Engen brukt for mye til beite høst
og vår. Kanskje mosen er ikke ble så slutt?

Håifia sådde man gjerne i ikke
sikke året for man "la off".

Håifiaet var rusk, som var sopel
sammen på tårene om våren.

Ofte gav man nok dette håifiaet
til kyrne i bakke med vann på.

Også til grisene kunne de brukes
Da ofte kull til grønt sammen med mel.

4.

Upp og vassjukt jodeng, vabning.

Ja. Upp blev ofte dreurd ganske bra
med steinsatt grøtte. Vabning

av eng, kjennes ikke her. Det er ^{afte}
nok medbr.

2671

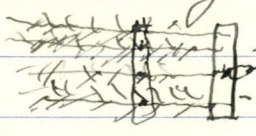
5 Gjødsling.
 Eng blev nok sjelden gjødslet.
 Det fortælltes, at kom der gjødse
 udenfor åkrene, under sprøningen,
 så gik husbonden rundt åkrene og
 med lime og sød mælke inn på åkrene
 På nye skree blev det nok samme tiden
 gjødslet med sønemælk eller kamælk.
 En 10 liss på melingen (målet) var
 da det mest almindelige.

6 Jo, dette var nok den egentlige frøen.
 Høiet fra stik eng kaldes frøbøje.

7 Jeg tror at det i kængul herrens
 gjern blev tal sigte på at for Losiget
 skulde komme til nytte. At det
 blev gjort var usikkert for å spreke dette
 losiget for jeg neppe. Eng som
 lå til for losiget kaldes også Vællin.
 Vællingras som var svært fint
 og som blev sent høet.
 Jeg tror ikke at det blev tal var
 hensyn til gjødsling av nærliggende eng
 ved anlæg av åkrene. Foruden
 at gøre de flise av gærdene var svært
 flablenk, så det blev like losig
 både fra hus og åkrene.

8 Engen blev gjødslet om våren.
 Gjødslak blev om vinteren højet ud i
 dyngen og om våren brillet ud på
 trillebær (møtjatrille) eller bare
 kastet omkring fra dyngene.
 Den måtte brilles fint med en jerntrind

4

rive (alkjæriv). Helst skulde den
slæes. Men laget en malkjæslæe slik
~~riip~~ riip
kjæriv eller små
kjær påspikret en fjel gjenn med etverfse
et stykke langre bak.

Opprindelig var det vist like beudelig
å gjøde enjen. Men det er ja kommet
mere og mere i bruk. Surtz efter at
Kunstgjødslen kom i bruk blev ja
dunn mykkel både til åker og enj.

Og da den fra først av vesentlig blev
brukt til åkerne så blev det ja
bedre rid på husedgjødsl til
enjen. Det må bemerkes at i gamle
dage var det mange gåede som
Loh Kauske op til det halve av
sin hoi avling ved slatt i ^{Kauske} marken
(tubbslatta) og det blev da forholdsvis
mykel husedgjødsl efter jordsvidden.

9. For f. eks. 50 år siden var det meget
bruktelig om viden å lade kjørene bruke
på innmarken. De blev da ikke kjøret
men gjøt. Nei det var nok ikke med
uten sanker på gjødslingen; men oftest
var nok besetningen for stor til hoi avling
og kjørene måtte slippes ut på
innmarken hvor det først blev litt
gras å finne. På førstårsere og
früene skulde ja ikke kjøre komme
om varen, hvis det var til å tunge,
Men om høsten blev slike stykker
brukt og helst for sterkt.

4.

2671

5
10. Når beites indmark sjelden om
væren. Forbindingen opphører nok Sæssevint,
men for 50 a 60 år siden var den meget almin-
delig. Hænsletning brukes fundelen på
innmark. Kjøerne er da blitt fjøret.
Når en del ut for at man gjerne gjerde
in forskjellige engstykker provisorisk
og for kjøerne vilke hæn på den måte,
"som Kulfuebeite".

11. Jy tror ikke det var gjort noe vesentlig
for å sprede den faldne gjørel "målja-
røvin". Men somme velfærdspøk gjel
dog over eng, hvor det var blitt med in
måljarier og sprede "Kürreene",
etter værbetingene og vel også om høsten
ellu påfægen var tidlig. Ordet målja klutte
"Målja klutte" Kjøerne ikke for som måljarier.

12. Når kjøerne beited på indmark blev
de en måljarier salt inn i heimfjøret.
Når de beited i utmarken blev de salt
i somrefjøs. Disse var salt i alle
lett atmid og utmarksgjerdet og de
blev gjerne salt slik at somrefjøs
målja kunde nyttes på et høvelig
fittigende engstykker. Somrefjøs målja
blev kassid ut og spredt om væren,
Målja fra "håvåten" blev fæt når
"Somrefjøs" var slæt og beiet der
indberget.

13. Kjøerne blev for bestandig salt ind i fjøs
om vatta. Tønnen som beited på
indmark (men delvise ja sjeldne) blev kende

6
6
jaget ind i svingrinder, en indhegning
lagt an flere sammenbundne grunde.

Grinner for kjeve kjennes ikke her.

Grinner bühles forresten mest her til
sætte på sadestålene. Hølen blev
for en stor del gjødslet med disse
flytbare indhegninger. Disse stod
i allefald mere end en nat på samme
plads og kunde benimmes en tåge, vel
affald en tåge. Grunden "Lopsa, Sautsira"
var som sagt laget an flere grunde
eller udgærstaka.

14 De var laget an gjødselstøper og fjale.

For en mindre Sautsira har jeg set
2 grundstykker på den side i firkant,
altså 8 grinner, hvor grunden var
~~den~~ bundet sammen med den selvbilene
med vidjer eller stige. Hver grundstykke
var just som en almindelig grund bare
en god del breiere, kunde omkring 2 faar
lang. Den er det antagelse stød med stene
driften og grinner er udfjens.

Med grunden gjødsletes sekkestålene
gød; men ikke her del, hvor
grunden stod blev hæng og stik trampet
med og røpstat an gjødslen stik, at det blev
gød, slakkegang

15. Lige skrumse for udgr bare jeg ikke
købt om.

16. Her stik rest og vaktvæs kjennes ikke her.
Men når udgr suret Bjørn var usjænk
Så satte man ned vakte sammelide,
enten skytte eller folk et som

skulde skremme udgyet.

Får jeg fløtte ind en historie om
Hans Ejørend Bormela.

Björnen hadde vært svært usagående
på Ultruschgården. Han hadde slått
sønd dør til sauhuset i sommer-
fjød og sat sig en søn.

Men var det søgt, at björnen skulde
bli redd, var han hørbet navn, som
bryne gjæ eller sigd.

Ejørend Bormela (Bormela) bod
i husmandskam eller jante under gården.
Han tilbød sig å legge nelden over
på sommarfjødskel (eller kanskje det
var på kummen over sauhuset)? og der
ville han bryne på en sigd.

Det var måske hæsbaakten.

Beid det var fikk Ejørend
hør en søn stak i veggen. Han
ropte ned: "Di måkje skrem me
garsgubba!" og fortsatte med
bryninga. Han trodde, det var
han skjørgubba som vilde
skremme hende.

Men om morgen synt det sig
får efter björnen atkmed fjøset; men
han hadde snudde, da han mekket
det var falk i nærheten. Det var ja
så sin sel å gjöre indtred i vifners
over.

17 Kjønnes ebbe her.

18 Kjønnes ebbe her.

8

19. Her kjennes: Ei trø. = et indregnet
jordsykke. Støl = et indjerdet stykke
slibbeny abmed satrene.

Et ^{hadde} ja mange i. Kalftrø = et indjerdet
stykke ruskmaske til bule for kalve
og unger = ~~et~~ Orgnök.

20. Se ovenfor 19. in støl - ^{ast.} stölv.
om gjødselig sejon.

21. Gjødslig med sang eller fiskerfæd
kjennes ja lige her men asken blev samlet
og skald (såd) ut på eng om
væren.

Olof Sjøgg
Lurnadal

2671

M. R.
Linnadal
~~2000~~

2622

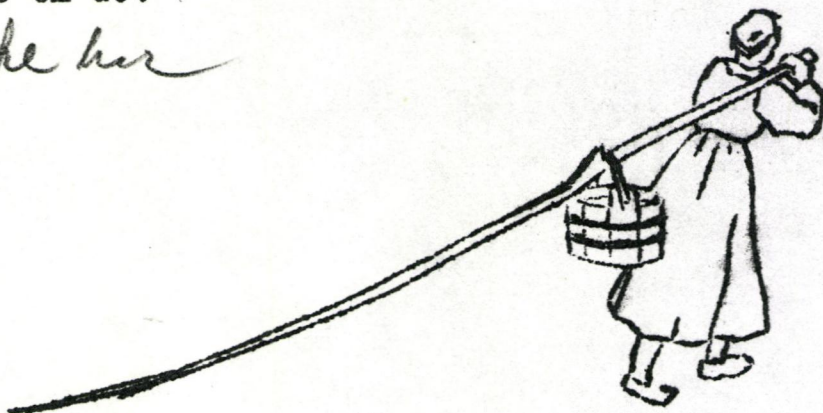
NORSK ETNOLOGISK GRANSØING
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvAMPLA over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

Kjennes ikke her

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

Nei
Nei *Jy!*